

Bitməyən bir eşq hekayəti

2023-cü il çağdaş Azərbaycan tarixində silinməz izlər qoymuş iki önəmli şəxsiyyətin, iki örnək insanın – böyük siyasi xadim, keçmiş Azərbaycan SSR-nin (1969-1983) və müstəqil Azərbaycan Respublikasının (1993-2003) rəhbəri Heydər Əliyevin və xanımı, görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə Əliyevanın anadan olmalarının 100 illik yubileyidir.

Əliyevlər fenomeni haqda çoxsaylı tarixi-publisist əsərlərin müəllifi, Xalq yazıçısı Elmira Axundovanın növbəti kitabını oxuyanların ilk qənaəti, yəqin ki, belə olacaqdı: onları tale bir-biri üçün yaradıb! Zərifə və Heydər Əliyevlərin ailə ittifaqı yalnız iki unikal insanın şəxsi xoşbəxtliyi zəminində qurulmayıb, həm də minlərlə insanın həyatında və taleyində, Azərbaycan xalqının XX əsrdəki mədəni-mənəvi mövcudluğunda əcib, xeyirxah iz qoyub.

Uzun illərin dostu, filoloq və diplomat həmkarım, tanınmış yazıçı-publisist Elmira Axundova "Zərifə və Heydər Əliyevlər: Ədəbiyyatşünas məhəbbət" kitabını ərəsəyə gətirmək üçün xeyli müddət material toplayıb. Tək Azərbaycanda deyil, keçmiş SSRİ-nin müxtəlif guşələrində Əliyevlər ailəsini yaxından tanıyan onlarla insanla görüşərək xatirə və təəssüratlarını qələmə alıb. Həmsöhbətlər arasında siyasi xadimlər və rəhbər partiya işçiləri, tanınmış alimlər və görkəmli sənət adamları, yaxın qohumlar, iş yoldaşları, xidməti personal təmsilçiləri var. Zərifə və Heydər Əliyevlər təmasda olduqları bu insanların hər birinin yaddaşında silinməz izlər qoyub, qeyri-adi məhəbbətlərinin işiq və istiliyini onlarla da paylaşdı. Azərbaycan xalqının tarixində və taleyində Heydər Əliyev fenomeni çoxcildlik "Şəxsiyyət və zaman" sənədli romanında ictimai-siyasi çalarlarla rəsmi edən Elmira xanım yeni kitabında şəxsi həyat tarixçisinə əsaslanaraq iki görkəmli şəxsiyyətin qarşılıqlı münasibətləri zəminində hesab və insani mövzuya toxunub.

Müəllifin rusca qələmə aldığı bu əsəri ana dilimizdə böyük məmnuniyyət və məsuliyət duyğusu ilə çevirdim...

***

Heydər Əliyevi ilk dəfə 1970-ci ildə görmüşdüm. O zaman Azərbaycan Dövlət Universiteti adlanan, hələ Cümhuriyyət yadigarı olduğunu bilmədiyimiz ilk universitetimizin yarıməslik yubiley təntənələrində gəlmişdi. Zərifə xanımı isə heç zaman görməmişdim. Amma hələ o vaxtlar – 1970-ci illərin sonlarında yenidən tanışlığa başladığım ədəbi-elmi mühitdə onun haqqında rəylər, bir-birindən maraqlı fikir və xatirələr eşitmişdim. Xüsusən də nisbətən geniş əlaqələrə malik yaşlı həmkarlarım Zərifə xanımın bütün SSRİ miqyasında görkəmli oftalmoloq – alim olmaqla yanaşı nəcib, xeyirxah, rəhmətli və ürəyiyumşaq insan kimi tanıdığını, sadəliyi və səmimiyyəti ilə seçildiyini, çətinliyə düşənlərə daim yardım əli uzatdığını, bütün keyfiyyətləri ilə respublikanın birinci şəxsinə, həyat yoldaşı Heydər Əliyevə layiq olduğunu deyirdilər. O zaman hələ mühafizəkərligi ilə seçilən kommunist dövlətdə – Sovet İttifaqında "birinci xanım" – "first lady" institutu rəsmən mövcud olmasa da, Zərifə xanım öz nüfuzu ilə bu adı cəmiyyətdə və xalq arasında qazanmışdı.

İlk gənclik illərindən indiyə qədər dostluq etdiyim tanınmış cərrah-oftalmoloq və maraqlı bədii əsərlər müəllifi, tibb elmləri doktoru, professor Paşa Qəlibinur hələ o zamanlar, yəni 1980-ci illərin əvvəlində Bakıda və Moskvada dəfələrlə görüşdüyü, ünsiyyətdə olduğu Zərifə xanım haqda böyük heyranlıq hissi ilə danışırdı. Həm də tək Zərifə xanımı deyil, Tibb İnstitutunda birlikdə çalışdığı böyük bacısı Ləzifə xanımı, qardaşları Tamerlan və Cəmil Əliyevləri də yaxşı tanıyırdı. Həmkar olmaqdan başqa ailələr – baba və nənələr arasında əlaqə XX əsrin əvvəlində, hələ tam bir Azərbaycan şəhəri olan İrəvanda başlanmışdı.

Yadımdadır ki, poetik təbiətli gənc Paşa respublika rəhbərinin xanımından danışanda onu gözə görünmədən nəcib işlər görən xeyirxahlıq mələyi, şəfqət ilahəsi ilə müqayisə edirdi. Yüzlərlə insana təmənnəsiz yardım əli uzadan Zərifə xanım gənc həmkarından da diqqət və qayğısını əsirgəməmişdi. Sonralar Paşa Qəlibinur "Vətən sevgisi" adlı xatirə yazısında bacarıqlı həkim – oftalmoloq kimi yetişməsində akademik Zərifə Əliyevanın rolundan bəhs edərək yazmışdı:

"Zərifə xanım Moskvada nəşr olunan və keçmiş Sovet İttifaqının ən nüfuzlu tibbi nəşrlərindən sayılan "Vestnik oftalmologii" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü idi. Baş redaktor isə Umumittifaq Göz Xəstəlikləri Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru, akademik M.M.Krasnov idi. Mən bu elm ocağında əvvəl aspiranturada, sonra isə doktoranturada təhsil almışdım. Zərifə xanımla vaxtaşırı həmin elmi mərkəzdə, müxtəlif elmi toplantılarda, yaxud jurnalın redaksiya heyətinin yığıncaqlarında görüşürdük. Bu qısa görüşlərdə həmişə çox səmimi olurdu. Elmi işimlə, qayğılarımla maraqlanırdı.

Bir dəfə mənə dedi ki, Heydər Əliyev və onun uğurlarını izləyir, elmi nailiyyətlərinin haqda evimizdə söhbətlər olur. Mən bir az utanaraq Heydər Əlirza oğluna və ona təşəkkür etdim. Bir müddət sonra Göz Xəstəlikləri İnstitutunun təqdi-

matı ilə elm sahəsində Umumittifaq Lenin komsomolu mükafatına layiq görüləndə Heydər Əlirza oğlu Moskvadan zəng vurub məni təbrik etdi".

Heç şübhəsiz, Siyasi Büro üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini Heydər Əliyevin gənc oftalmoloq-alim elmi uğurları ilə belə yaxından maraqlanmasında Zərifə xanımın rolu, xidmətləri olmaya bilməzdi. Mənə elə gəlir ki, bu alicənab xanım heç vaxt dövlət idarəçiliyi məsələlərinə qarışmasa da, ölkənin və xalqın gələcəyi ilə bağlı hadisələr və insanlar haqqında Heydər Əliyevə söz demək, fikir və mülahizələrini açıq bildirmək, pozitiv rəy yaratmaq, yaxud haqsız hücumlardan qorumaq missiyasını bütün həyatı boyu davam etdirmişdi.

Sovet dövründə Sumqayıt, Gəncə şəhər partiya komitələrinin birinci katibi, Azərbaycan KP MK katibi vəzifələrində çalışmış və Heydər Əliyevin ən yaxın silahdaşlarından olmuş diplomat həmkarım Həsən Həsənov danışıdığı bir epizod da çox səciyyəvidir. Zərifə xanımın milli mənəviyyət və dövlətçilik işinə ilk baxışdan nəzəri cəlb etməyən, amma çox lazımlı, faydalı töhfəsindən xəbər verir. Həsən müəllim Gəncədə işə başlayanda şəhərdəki tarixi abidələr sırasında yarıcuq vəziyyətdə düşmüş bir neçə məscidi də təmir etdirmişdi. Amma mən səbəblər üzündən bu "özfəaliyyəti" xüsusi nəzərə cərpənməmişdim.

Bir müddət sonra Zərifə xanımın çalışdığı Əziz Əliyev adına Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun bir qrup əməkdaşı o zaman hələ tarixi Gəncə adı bərpə edilməmiş Kirovabadda olmuşdu. Əslində, Zərifə xanım özü də gəlməli imiş, lakin son məqamda proqram dəyişmişdi. Görünür, şəhərdəki abidlik və quruculuq işləri ilə maraqlanan əməkdaşlar geri qayıdandan sonra çox təəcübləndikləri bir yenilik – qısa zamanda Gəncədəki digər tarixi abidələr kimi məscidlərin də yüksək zövqlə təmir və bərpə edilməsi haqda ona məlumat vermişdilər. Həmin günlərdə Azərbaycan KP MK birinci katibinin Gəncəyə gəlişi gözlənilmişdi. Təbii ki, şəhər partiya komitəsinin hazırladığı səfər proqramında Heydər Əliyevin tanış olacağı "obyektlər" arasında təzə təmir edilmiş qədim dini abidələr yox idi. Çünki bu məsələ öncədən "yuxarılarla" razılaşdırılmamışdı üçün Həsən müəllim işin çox da açılıb-ağardılmasını istəmişdi. Amma gözləmədiyini halda MK-dan zəng vururlar ki, bəs yeni təmir edilmiş məscidlərlə tanışlığın niyə proqrama salınmamışdır? Yoldaş Əliyev onlara da baxmaq istəyir. Sonra məlum olmuşdu ki, məsələ haqda ölkə başçısına xəbər çatdırılan da, onu Gəncənin yeni həyat verilməsi dini abidələri ilə tanışlığa təşviq edən də Zərifə xanım idi. Məhz Zərifə xanımın təşəbbüsü və istəyi ilə MK-nın birinci katibi sovet dövrü üçün qeyri-ordinar görünən bir addım atmış, məscidlərlə tanış olmuşdu.

Xatırladığım epizodlar kitabda yer almırsa da, Zərifə xanımın nəciblik, təşəbbüskarlıq və vətənpərvərliyinə dəlalət edən analoji nümunələr onlardır.

***

Çoxsaylı sənəd və xatirələrə, şəxsi təəssüratlara əsaslanan əsər üzərində işləyərək Elmira xanımın görüşüb söhbət etdiyi tanınmış elm, mədəniyyət, incəsənət xadimlərinin, siyasətçilərin, sırayı adamların hamısı Zərifə xanımın əsas insani keyfiyyətləri sırasına nəciblik, sadəlik və səmimiyyəti vurğulayıblar. Mərhum Prezident Heydər Əliyevi yaxından tanıyanlar sərtliyinə, tələbkərliliyinə baxmayaraq, eyni xüsusiyyətlərin onun da təbiətinə xas olduğunu təsdiq edə bilərlər. Birgə iş prosesində dəfələrlə bunun şahidi olmuşdum.

Təbii ki, yaş, mövqə və həyat təcrübələri arasındakı böyük fərq və iyerarxiy asılılıq dövlət başçısı ilə münasibətlərimin sırf rəsmi müstəvidən kənar çıxması təəssüratını yarada bilər. Əslində, yəqin ki, belə olmalıdır və burada qey-

ri-adi, gözlənilməz heç nə yoxdur. Amma Prezident Heydər Əliyev yüksək insani takti, səmimiyyəti nəticəsində bu sətirlərin müəllifi ilə yalnız iş haqqında, rəsmiyyət dilində danışıbmışdı. Lazım biləndə, yaxud zərurət yarananda şəxsi motivi məsələlər, keçdiyi mürəkkəb ömür yolu, ailəsi, yaxınları haqda da söhbət açmışdı. Bir neçə dəfə müxtəlif münasibətlərlə mərhum həyat yoldaşı Zərifə xanımı yada salmışdı. Onun yüksək insani keyfiyyətlərini – həyat yoldaşına və övladlarına bağlılığını, nəcibliyini, alicənablığını, xeyirxahlığını xatırlamışdı. Hər dəfə belə söhbətlər zamanı Prezidentin sərt, cingiltli səsinin yumşaldığını, üzünün ifadəsinin dəyişdiyini, xəyalən keçmişə qayıtdığını hiss etmişdim.

Bir dəfə əhvalının yaxşı vaxtında 1970-ci illərdə MK-nın birinci katib olduğu dövrdə rəsmi şəxsə qarşı avtoxuliqanlıq etdiyinə görə yaxın qohumlarından birinin məsini cərimə meydançasına qoyduğunu xatırladı:

– Özü də tapşırıdım ki, o maşına heç bir diqqət yetirməsinlər. Nə bilim, üstünə tent çəkməsinlər, aparıb kölgədə saxlamasınlar. Qoy günün, küləyin, yağışın altında qalıb gürsün. O vaxt avtomobil böyük roskoş (cah-calal) sayılırdı. Hər adam ala bilmirdi. Qohumlar çox narahat olmuşdular. Düşünürdülər ki, maşın birdəfəlik əldən getdi. Amma qorxularından mənə bir söz deyər bilmirdilər. Gedib mərhum Zərifə xanıma minnətçi düşmüşdülər. Çünki yaxşı bildirdilər ki, belə məqamlarda yalnız Zərifə xanım mənə söz deyər bilər. Həm də birinci dəfə deyildi. Başqa işlər də olurdu. Qohumlar mənə deyirdi, amma çətinliyə düşən kimi Zərifə xanımın yanına çağırırdı. Arxayın idilər ki, ürəyiyumşaqlığına, xeyirxahlığına görə hər şey edəcək. Yanına gələnləri əliboş qayıtarmayacaq.

XİN-də işlədiyim dövrdə belə ərköyün qohumlarından biri mənə sifariş göndərmişdi. Guya, xahiş edirdi, əslində, xahişdən çox tapşırıq, bəlkə də, əmr idi. Nə etməli olduğum barədə Prezidentdən məsləhət istəyəndə sərt səsle dedi:

– Heç nə eləmə! Yadımda saxla: mənəm yaxın qohumum oğlum, qızım, nəvələrimdir. Onların da aydın məsələləri ki, sənə bir iş düşməz.

Bir qədər susandan sonra gözləmədiyim halda soruşdu:

– Sən Zərifə xanımı görmüsdün?

– Xeyr, cənab Prezident. Amma haqqında çox eşitmişəm.

– Bilirsən, – dedi, – Qohum da özü üçündür. Övlad-uşaq da. Amma yaş keçdikcə başa düşürsən ki, insana qalan ömür-gün yoldaşdır. Yeganə dost da ömür-gün yoldaşdır. Rəhmətlik Zərifə xanım da belə insan idi. Həqiqi dost idi. Çox təəssüf ki, onu da vaxtsız itirdik...

Mənə elə gəlir ki, Zərifə xanım bir an da olsun Heydər Əliyevin fikrindən çıxırsın, asosiativ şəkildə hər yerdə, hər zaman xatırlanırdı. Zərifə xanımla bağlı olan hər xatirə onun üçün əziz idi, unudulmaz idi.

2000–2005-ci illərdə BMT baş katibi Kofi Annanın siyasi məsələlər üzrə müavini var: sloven əsilli Danilo Türk. Həm də BMT-də milli azlıqlar məsələsinə baxırdı. Sonralar Sloveniyanın prezidenti seçildi. 2013-cü ildə rəsmi səfərə ölkəmizdə də olmuşdu.

Deməli, Nyu-Yorkda, Bax Assambleyanın Danilo Türkün də çıxış etdiyi iclasından sonra Heydər Əliyev birdən mənəndən soruşdu:

– Sən dilçisən, ədəbiyyatçısan. Bəlkə, bilirsən: bunun familiyası niyə Türkdür? Türklərlə nə əlaqəsi var?

– Slovenlər də əksər Balkan xalqları kimi Osmanlıya bac-xərac ödəyiblər, – dedim. – Ola bilsin ki, qanında türk qarışığı var. Ya da əcdadları türklərlə yaxınlıq elədiyinə, Osmanlının xidmətində dayanacağına görə xalq ilə o vaxtdan istehza ilə, bəlkə də, nifrətlə nəslinə "türk" adı verib...

– Bunlar ehtimallardır. Görünür, sən də dəqiq bir şey bilmirsən. Amma Slove-

niya çox gözəl ölkədir, – deyər ani pauzadan sonra sözünə davam etdi. – 1976-cı ildə Zərifə xanımla orada dincəlmışdük. Lyublyananın yaxınlığında, Bled gölünün sahilində. Titonun iqamətgahında qalırıdıq...

Gözləri uzaq bir nöqtəyə zillənmiş Prezidenti Zərifə xanımla bağlı düşüncələrimdən ayırmamaq üçün sakitcə otaqdan çıxdım.

Budapeştdə işləyəndə bir dəfə maraqlı üçün Bled gölünə getdim. Həqiqətən də, çox füsunkar yerlər idi. İnsana rahatlıq və sükun təqdim edirdi. Ətrafdakı gözəlliyə Heydər Əliyevin və Zərifə xanımın gözləri ilə baxmağa çalışdım...

18 oktyabr 2002-ci ildə Dövlət Müstəqilliyi Günü "Gülüstan" sarayında ilk dəfə "ailəvi formatda" qeyd edildi. Həmin həyat yoldaşı ilə gəlmişdi. Prezident Heydər Əliyev təbrik nitqi söyləyəndən sonra zalda gəzib əksəriyyətin ilk dəfə gördüyü xanım qonaqlarla tanış olurdur. Bize yaxınlaşanda həyat yoldaşım Şəhla xanımı təqdim etdim. Əlini sıxıb gülmürsən ifadə ilə:

– Sən də ədəbiyyatçısan? – deyər soruşdu.

– Xeyr, həkiməm.

– Həkimdən? Hansı sahə üzrə?

– Kardioloqam.

– Həkimlik yaxşı peşədir, – deyər bir anlıq fikrə gedən Prezident təqdirədiq ahənglə başını tərpətdi. – Yoxsa... ədəbiyyatçılar həmişə göymən uçurlar...

Təbii ki, "daş" mənim bostanıma atılmışdı.

Amma mənə elə gəlir ki, həmin anlarda Prezident Heydər Əliyevin öz xəyalı da səmaldar idi. Unudulmaz Zərifə xanımın yanında...

***

2001-ci il aprelin 28-də Rəşid Behbudov adına Mahni Teatrında görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə Əliyevanın xatirə gecəsi keçirildi. Aradan iyirmi ildən çox vaxt ötməsinə baxmayaraq, həmin gecənin həzin-nisgilli atmosferi, ilk dəfə tamamilə fərqli amplituda gördüyüm Prezident Heydər Əliyevin kövrək səsi, yaşaran gözləri və ağırlı xatirələrin təsiri altında tez-tez dəyişən siması indi də yadımdadır. Ədəbi-musiqili gecənin rejissor Cənab xanım Selimova rəsmiyyətdən qaçaraq tədbiri ailəvi ton, səmimiyyət və doğmalıq atmosferi verməyə çalışmışdı. Sanki o Zərifə xanımı tanıyan, səvən adamlar ailə mühitində toplaşmış onu ad edirdilər. Əslində də belə idi.

Prezident salona daxil olarkən ənənəvi alqış səsləri eşidilmədi. Elan olunmasa da, ortaya bir dəqiqlik sükut düşdü. Sonra həzin musiqinin müşayiəti ilə rejissor Eldar Quliyevin Zərifə xanımın ömür yolundan bəhs edən "Elegiya" filmindən parçalar göstərildi. Filmdə Zərifə xanıma həsr olunan sənət əsərləri, ailəvi fotoşəkillər, onunla birgə işləmiş həmkarlarının xatirələri əksini tapmışdı.

Bir-birini əvəz edən aparıcılar Zərifə xanımın həyat yolu, elmi fəaliyyəti, yüksək insani keyfiyyətləri: nəcibliyi, xeyirxahlığı haqda danışdılar. Ona ithaf olunmuş şeirlərdən parçalar oxundu. Tanınmış müğənnilərin ifasında xüsusi həssaslıqla seçilmiş və xatirə gecəsinin ruhu ilə həmahəng səslənən muğam və xalq mahnıları səsləndi. Sevil xanım Əliyevanın Fikrət Qocanın sözlərinə bəstələdiyi "Ana" mahnısı sanki salondakı şəkillərdən biza baxan Zərifə xanımın obrazını daha da canlandırdı. Onu xalqımızın ən gözəl mənəvi xüsusiyyətlərini özündə birləşdirən əsl Azərbaycan qadını, ailəsinə qırmaz tellərlə bağlanan, övladları ilə nəfəs alan, həyat yoldaşının yaxın dostu və silahdaşı olan qayğıkeş ana, gözəl ailə xanımı, sədəqətli ömür-gün yoldaşı kimi gözələrimizdə daha da ucaltdı.

Prezidentin nitqi xüsusilə təsirli idi. Adətən, polad kimi cingildəyən səsi həmin axşam bəzən titrəyirdi, hətta biriki dəfə gözlərində yaş parıldadığını da gördüm. Mənə elə gəlirdi ki, son dərəcə

həssas insan kimi tanıdığım Prezident Heydər Əliyev elə bil xatirə gecəsinin çox nisgilli, kədərli alınmasından bir qədər narahat olmuşdu. İştirakçıların salondan yalnız təəssüf hissi, qəm-qüssə ilə deyil, əksinə, Zərifə xanımın doğum günündə bu nəcib, xeyirxah qadının adına, əməllərinə, şəxsiyyətinə layiq işıqlı duyğularla ayrılmasını istəyirdi. Ona görə də üzünü hamıya, ilk növbədə isə proqramı hazırlayanlara tutub dedi:

"Təbiidir ki, bu, xatirə gecəsidir və siz də xatirə gecəsində onun bizdən ayrılması ilə əlaqədar həm sözlərinizlə, həm çıxışlarınızla, həm də ifanızla bizim üçün bu ayrılığın nə qədər çətin olduğunu göstərmək istədiniz. Ona görə də burada bir kədər, qəm, qüssə əhvali-ruhiyyəsi yarandı. Ancaq eyni zamanda bu gün onun anadan olan gündür. Biz Zərifə xanımı xatırlayaraq bu gün onun uşaqları, onun nəvələri, onun dostları ilə ad gününü qeyd edirik. Ona görə də mən istərdim ki, artıq bu əhvali-ruhiyyə salondan götürülsün".

Bu sözləri deyəndə isə mərhum Heydər Əliyev əməli-başlı kövrəldi: "İndi Allahın yazısı belə gətirib ki, o, aprel ayında doğulub, aprel ayında da həyatından gedibdir. Xatirə gecədir, Moskvada xəstəxanada müalicə edilərkən, onun artıq ağır xəstəliyə düşər olduğunu bilərkən mən arzu edirdim ki, o, doğum gününə qədər, anadan olan gününə qədər yaşasın. Ancaq mənim bu arzum yerinə yetmədi və aprelin 15-də o vəfat etdi".

Xatirə gecəsində ölkəmizin tanınmış mədəniyyət, elm, incəsənət xadimləri də iştirak edirdilər. Tədbirin sonunda onların hər biri Heydər Əliyevə yaxınlaşdı Zərifə xanımla, birinci ledinin həyatlarında oynadığı xeyirxah rolla bağlı yaddaşlarında yaşatdıqları maraqlı epizodları danışdı. Prezident xatirə bölüşənlərin hər birini diqqət və maraqla dinləyir, bəzən hansısa əlavələr edir, xoş xatirələrə görə minnətdarlığını bildirirdi. Zərifə xanımın xatirə gecəsi yaddaşında həm də ömürlük eşqin, bitməyən bir sevginin təntənə gecəsi kimi qalıb. Prezident Heydər Əliyev həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, sevgisində, xanımına bağlılığında, onun işıqlı xatirəsinə sədəqətində də, həqiqətən, bir örnək, nümunə idi.

***

Başqa bir tarixi də yaxşı xatırlayıram. 16 may 1998-ci il. Həmin axşam Respublika sarayında (indi Heydər Əliyev sarayı) Dağıstandan gəlmiş böyük bir nümayəndə heyətinin iştirakı ilə görkəmli dövlət, ictimai və elm xadimi Əziz Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsi keçirildi. Əgər amansız xəstəlik həyatdan vaxtsız aparmasaydı, 75 yaşlı Zərifə Əziz qızı da atasının yubiley mərasimində iştirakçıları arasında ola bilərdi...

Prezident Heydər Əliyev geniş nitq söylədi. Burada Əziz Əliyevin təkə dövlət xadimi, milli ruhlu ziyalı, elm təşkilatçısı kimi Azərbaycan və Dağıstan qarşısındakı xidmətlərinə qiymət verilmirdi. Təkə naməlum faktlar əsasında onun çətin, mürəkkəb, amma şərəfli ömür yoluna nəzər salınırdı. Təkə gördüyü böyük işlərdən və üzlaşdığı sınaqlardan, repressiya məhsulunu dişləri arasında necə xilas olduğundan söz açılırdı.

Yaxınlarla ürək söhbəti təsiri bağışlayan bu səmimi nitq həm də munis bir sevgi etirafı idi. Salona toplaşmış 2500 nəfərin nəfəs çəkmədən dinlədiyi, televiziya vasitəsilə milyonlarla insana çatdırılan sevgi etirafı... Çətin sınaqlardan çıxan, amma sınımayan, əksilməyən, şər və bədxahlıq üzərində qələbə çalan, yalnız iki insanın deyil, minlərlə insanın həyatını dəyişən sevgi etirafı...

Heydər Əliyev danışdı və zal qəddar sistemə qarşı mübarizədə yeganə silah yalnız bir-birinə inam olan iki gəncin məhəbbət hekayəsini dinləyirdi:

"Zərifə xanımla 1948-ci ildə tanış olmuşdum. Az sonra mən Leninqrada oxumağa getdim. 1950-ci ildə oradan Bakıya qayıdandan sonra şübhəsiz ki, öz ailə həyatımı qurmaq, evlənmək fikrində idim. Ancaq mənim mənzil-məişət şəraitim buna imkan vermirdi. Anam və qardaşlarımla İçərişəhərdə zirzəmidə kirayədə yaşayırdım. Şərait yox idi və mən mənzil almağımı gözləyirdim.

1952-ci ildə ikiotaqlı mənzil aldım. Lakin o vaxt mənə Əziz Əliyevin ailəsi ilə ünsiyyətdə olmaq qadağan edilmişdi. Xatirəmdədir, 1951-ci ildə Əziz Əliyev işdən çıxarılanda Zərifə xanımla görüşdük və o mənə dedi: "Deyəsən, biz bir daha görüşmə bilməyəcəyik, çünki atamı işdən çıxarıblar və ona qarşı siyasi ittiham irəli sürüblər. Sən isə dövlət təhlükəsizlik orqanlarında işləyirsən və bu sənə zərər gətirə bilər. Oduq ki, deyəsən bizə birlikdə olmaq qismət deyilmiş". Mən, əlbəttə, etirazımı bildirdim və münasibətlərimiz davam etdi".

1948-ci ildən başlanan və tədricən qarşılıqlı məhəbbətə çevrilən tanışlıq ciddi maneələri, müxtəlif hədə və riskləri aşaraq 1954-cü ildə xoşbəxt və nümunəvi ailə həyatına çevrildi.

Zərifə xanım və Heydər Əliyevlərin otuz ildən çox birlikdə keçən ömür tarixçəsini izləyəndə düşünürsən: "Nə yaxşı ki, dövrün və cəmiyyətin bütün maneələrinə rəğmən belə oldu və davamı nəsillər üçün nümunəyə çevrilən, insanlara işıq və nur bəxş edən intehəsiz bir eşq hekayəti yaşandı..."

Vilayət QULİYEV,
professor